

Печененко В. О.

здобувач вищої освіти групи 61-ІС
факультету історичної освіти *Національного*
педагогічного університету ім. М. П.
Драгоманова, м. Київ

ФЕНОМЕН ЗОРОАСТРИЗМУ В ІСТОРІЇ ІРАНУ

Анотація. У статті розглянуто значення зороастризму в контексті вивчення історії Ірану.

Ключові слова: зороастризм, Давній Іран, Іранські (Перські) імперії, релігійно-етичне вчення.

ФЕНОМЕН ЗОРОАСТРИЗМА В ИСТОРИИ ИРАНА

Аннотация. В статье исследовано значение зороастризма в контексте изучения истории Ирана.

Ключевые слова: зороастризм, Древний Иран, Иранские (Перские) империи, религиозно-этическое учение.

ZOROASTRISM PHENOMENON IN THE HISTORY OF IRAN

Annotation. The article explores the significance of Zoroastrianism in the context of studying the history of Iran.

Keywords: Zoroastrianism, Ancient Iran, Iranian (Persian) empires, religious and ethical doctrine.

Історичні знання формують первинний науковий світогляд здобувачів освіти. Історичні поняття та факти викладаються у контексті певних подій та явищ. З темою Перських імперій нерозривно пов'язане явище зороастризму як традиційної релігії персів.

Реконструювати вірування цього періоду дозволяють археологічні та лінгвістичні дані, а також зіставлення двох найдавніших культурно-історичних

пам'яток, що дійшли до нашого часу - зібрання індійських поетичних гімнів богам - Рігведи (сер. II тис. до н.е.) і більш пізніх за часом частин іранських зороастрійських текстів – Гат Авести (перша пол. I тис. до н.е.). Згідно Авести Гати є проповідями самого Заратустри. Гати написані у віршованій формі і за формою і змістом дуже відрізняються від решти тексту. [Стеблін-Каменський, С.32]

З самого початку свого виникнення, з VI ст. до н.е. Іран в формі Перської імперії став ключовою економічною, політичною і культурною силою що визначала характер міжнародного розвитку всього античного світу. Персія визначила долю Стародавньої Греції. Згодом трансформована в Парфянське царство, вона безпосередньо впливала на внутрішню і зовнішню політику Римської держави, а згодом і Східноримської імперії. В Середньовіччя – вона стає одним з ключових осередків поширення ісламу в Центральній Азії. І в сучасному світі Іран залишається потужним гравцем на міжнародному політичному полі. Не дивлячись на політику стримування через введення санкцій в енергетичній сфері, Іран продовжує визначати не лише долю Середнього Сходу, але й всього світу. Така феноменальна живучість давньої держави, звичайно зумовлена цілим рядом факторів серед яких варто вивчати і етнічний і географічний чинники, і економічні зв'язки. Проте, серед цементуючих основ іранського суспільства яскраво проступає зороастризм – одна з давніх релігій містичного одкровення, тобто вчення, яке було одержане пророком від єдиного божества Ахура-Мазди.

Зороастризм асоціюють з трьома великими Іранськими імперіями, які існували майже безперервно з VI ст. до н. е. до VII ст. н. е. і головували на більшій частині Близького та Середнього Сходу, адже саме там релігія набрала (мала) найбільшу кількість послідовників.

Сьогодні, зороастризм – не є популярною релігією, віряни мешкають переважно в Ірані та Індії. Проте важко заперечувати унікальність та вплив віровчення на релігійну історію людства (Авраамічні релігії).

Науковці по-різному визначають (трактують) термін для цієї релігії: «маздеїзм» – в честь головного бога Ахура-Мазди; релігія Авести («авестизм») – за назвою головної священної книги зороастризму. Часто, через велике значення вогню в цій релігії, її також називали «вогнепоклонство». Пізніше, розгалуження іранської релігії отримало назву «мітраїзм» – на честь бога Мітри, а також «парсизм» – в Північно-Західній Індії, де вона існує і до сьогодні, проте в дещо зміненому вигляді.

Зороастр став першим, хто вчив про суд над кожною людиною, про рай і пекло, про прийдешнє воскресіння тіл, про загальне Останній Суд і про вічне життя, воз'єднання душі і тіла. Ці уявлення стали згодом відомі з світових релігій людства, зокрема вони були запозичені іудаїзмом, християнством та ісламом. Однак тільки в самому зороастризмі вони мають між собою логічний зв'язок, тому що Зороастр наполягав і на щирій доброті матеріального всесвіту і відповідно плотського тіла і на непохитній неупередженій божественній справедливості. За вченням Зороастра, порятунок кожної людини залежить від сукупності його думок, слів і справ, в які втручатися і змінювати, з співчуття або ж за своєю примхою, не може жодне божество. Проповідь Зороастра була благородною, і вимагає зусиль від кожної людини, вона закликала тих, хто приймав її, до рішучості і відваги. [Бойс, С.287-309]

Вчення Зороастра визначало поведінку його послідовників. У той час воно мало сильний вплив на всьому Близькому Сході. Хоча протягом усієї історії Іранських імперій, поруч жили прихильники різних релігійних вчень, конфліктів на релігійному ґрунті в Ірані не було.

Отже, зороастризм – це перша релігія, що опирається на єднання Бога та заперечує політеїзм. Також, вчення визначає, що Бог – це джерело добра та справедливості, яке ніколи не поєднується із злом, а навпаки – бореться із ним від зародження і до кінця. Вперше було оголошено прихід Спасителя, можливість воскресіння, посмертну віддачу: як грішникам, так і праведникам. Одним із найважливіших аспектів є визначення ролі людини. Тепер це не лише

маленька крупинка у величезному світі, яким керують всесильні божества. У боротьбі протягом життя, людина має визначитись на чиєму боці вона веде бій – Ангра-Майнью (втілення зла) чи Ахура-Мазда (втілення добра), та від такого вибору залежить не лише доля індивіду, але і всього людства. За доктриною зороастризму визначає діяльність людини за принципами тріади: добра думка, добре слово, добре діло. Зороастризм привчає людину до чистоти і порядку, співчуття і подяки до батьків, сім'ї, близьким, співвітчизникам, чесному виконанню взятих на себе зобов'язань, турботі про потомство, допомоги одновірців, турботі про землю, пасовищах для скоту тощо. Передача з покоління в покоління цих принципів, які стали рисами характеру, зіграла чималу роль у виробленні життєстійкості у зороастрійців, незважаючи на тяжкі випробування, що випали на них протягом багатьох століть, та здебільшого саме завдяки їм, деякий осередок вірян збережений і донині. [Дорошенко, С.14]

Релігійно-етичне вчення Заратустри також було абсолютно революційним для його епохи, оскільки пророк вперше заговорив про те, що факт народження людини в «жрецькому» середовищі, до якого належав сам, як і формальне виконання релігійних ритуалів, а тим паче рясні жертвопринесення – це не панацея від можливого посмертного покарання за несправедно прожите життя. Більш того, Заратустра не відмовляв в можливості порятунку тільки чоловікам з низьких соціальних верств, а й жінкам, проповідуючи, що кожна душа після своєї фізичної смерті буде судима за всі свої діяння, коли на одну чашу терезів будуть покладені всі моральні вчинки людини, а на іншу - все його аморальні діяння. [Расулова, С.63]

Список використаних джерел:

1. Гаты Заратуштры/ Перевод с авестийского, вступительные статьи, комментарии и приложения И.М. Стеблин-Каменского. – 2009, СПб.: Петербургское Востоковедение. – С.32
2. Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. – 2003, СПб: Азбука. – С. 287-309
3. Расулова Т. С. Моральный Закон в учении Заратуштры // Интерактивная наука. – 2017. №22. – С.63

4. Дорошенко Е. А. Зороастрийцы в Иране:(историко-этнографический очерк). – М., Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1982., 1982. – С.14

Матеріали подано в авторській редакції